

על שמירה וזקיפים

מאת רב"ט שריר רוז

הוא רגיל לכך.

מסקנות אלו כוחן יפה לגבי המקרה הנדון. ברם, חסרה כאן תופעה נוספת: ישנם בסיסים בצה"ל המרוחקים מן הגבול ובהם מתעלמים השומרים — מתוך בטחון מופרז — מאפשרות ממשית של פגיעה במתקני הבסיס או בחייליו. מעודדים ע"י האשליה כי "אצלי ודאי לא יקרה דבר" או ש"הלילה בטח יהיה שקט", מפנים הם את כל תשומת הלב ואת כל מידת הקשב שלהם לא לשמירת המתקן אלא לשמירת צעדיו של קצין תורן, או לעיקוב בלשי אחרי "צל" של מפקדהמשמר.

השמירה הופכת למעין משחק ב"תופסת" שבו מרשים לעצמם החיילים חופש-מעשה בלתי מוגבל שעה שהמפקד דים הממונים נעדרים מהשטח, ושובו המפקדים דורשים מן השומר צעקת "עמוד!" חזקה בעת עריכת הבקורת, ותו לא. שמירתם, נראה שאינה מכוונת להבטחת הצידוד והאנשים — דומה כי מגמתה היחידה אינה אלא למנוע כל התערבות והפרעה מצד קצין תורן, או מצד כל בעלי תפקיד דומה. ואם החייל יודע כי המפקד שכב לישון, הרי נפתרה הבעיה בשלמותה ולא צריך לשמור עוד: "המלחמה" נגמרה...

ונשאלת השאלה: — מה הביא לאותו מצב של ריבוי מקרי התרשלות בשמירה? ובכן, את מקור הנגע יש לראות, בראש וראשונה, בביקורת השמירה עצמה; קצין תורן שמבקר שמירה בלילה, האם יעלה בדעתו לערוך פעם אותה ביקורת כשהוא מתקרב מחוץ לשטח המחנה? האם יהיו לו הסבלנות והמרץ לספס על גדרות היחידה כדי לבדוק את מידת הכוונות המעשית בבסיס? והאם ינסה פעם לפרוץ למחנה באותה דרך בה היה עלול לפרוץ האויב? — לא ולא!

הביקורת נערכת מתוך שטח המחנה ותוך השמעת רעש ושואן. ואם השומר אינו ישן — הרי בכך סגני — המפקד חוזר מיד למטתו להמשיך בשינה. אך בעשותו-כן הוא שוכח עובדה מכרעת אחרת: האויב, כבואו לחבל ביחידה, לא ישמע רעש בלכתו ולא ינופף בפנס להאיר את דרכו. ברצותו לפגוע בבסיס ישתמש בכל האמצעים והתחבולות השפלים והאכזריים ביותר, תוך חוסר התחשבות "מפתיע" במצוקתו של השומר. המסתנן לא יתייחס בייש לארוב לשומר מאחורי שיח ולדקרו בסכין כשהלז ישב לנוח לתומו. הוא לא יחסר לרצוח את הזקיף כשהוא

— "עצור! מי שם?"

— "מה אכפת לך, יה חתיכת כלום?"

— "בסדר... אתה יכול להמשיך."

כן, זה עלול לקרות בבסיס צבאי, והאמת המרה היא כי זה עלול לקרות כאשר זקיף אינו מקפיד על בקורת רצינית, חייל אינו מיחס חשיבות לנשקו הטעון של הזקיף, והיחס לשמירה הוא כאל צרה צרורה חסרת טעם וצורך. את השמירה עצמה, בלבלו וסיבכו בכל מיני פקודות, הוראות ונוהגים עד שפג תוקפה המקורי, והיא הפכה לבלתי תכליתית וחסרת משמעות.

הדרישה בראש הרשימה מדגים, בצורה חריפה ונוקבת, את האדישות ואת היחס המעוות כלפי השמירה בהם נתקלים לעיתים. ואם בעתון קוראים אנו על "שומר ששמע רשרוש לא רחוק מן המקום בו עמד, וכתשובה לקריאתו להזהרות קיבל צרור של כדורים מנשק אוטו-מטי, הרי נבין כי הבעיה חמורה ורצינית למדי.

אותו שומר שצעק "עצור!" לפני שדרך נשקו ולפני שתפס מחסה, מובטחתי שאם בכלל יוכל אי פעם לשוב ולשמור, יקוטש בודאי אמצעי זהירות יעילים יותר. אך הפעם איחר הוא את המועד: האויב גילה את מקומו, פגע בו במפתיע ונט אל מעבר לגבול.

אם ננסה לנתח את גורמי האסון שתברנה שתי מסקנות כלליות:

א. אותו זקיף, העומד על משמרתו, אינו הישש מהאויב ומאפשרות של חבלה מצדו.
ב. הוא אינו נבהל מרעש שהוא שומע בסמוך לו —

מונק עליו מאחור, ולא יתן כל "התראה" מוקדמת לפני בואו.

לפיכך, לא מספיק לבדוק את עצם העובדה: האם השומר ישן או לא? — יש לודא שהשומר יהיה מוכן וערני ללכוד ולהשמיד את האויב כאשר זה מתקרב אליו; וכל שמירה שאין בה סיכוי ותכלית אלה, ערכה הממשי בטל ומבוטל.

השומר צריך להיות מורגל לערנות ולקשב מתוח. עליו להיות מוכן לפתוח מיד באש. ומכיוון שיש להתחשב בכללי זהירות בשעת הפתיחה באש, הרי יש לעשות זאת רק במידה שנראה בעליל כי לא נשקפת מכך כל סכנה לשומר ולנושא שמירתו. בכל מקרה אחר אסור להסס ואסור להתמהמה: כל הפותח ראשון באש — זוכה!

בעתות שלום, וביחידה הסמוכה למקום ישוב אוהד, אפשר לקיים את האבחנה: — "הלגו — אם לצרינו?" ביתר הרחבה ומתוך מתינות; ברם, בכל מקרה אחר יש להקפיד מאד על שמירה תקיפה, כי החיים הניצולים הודות לה עשויים להיות חייך-אתה או חיי חבריך. אי-היענות לצעקת ההזדהות או רשרוש פתאומי עלולים לגלות אויב. וכפי שכבר נאמר לעיל: האויב אינו יודע דחמנות ואין לו רצון ל"פיריבטי"; הוא יודע היטב את הכלל: "אני — או אתה. שני; גם יחד איננו יכולים לנצח".

ומכאן, שלא די לצעוק "עצור, הרם ידיים" וכו'; יש לודא את הביצוע הלכה למעשה, ואם אין משמעת והיענות מוחלטת ומידיים הרי כל האמצעים כשרים, ומכאן נסיק מסקנה חשובה נוספת: משייתרגלו המפקדים והחיי"ם לים לנוהג כזה של שמירה תקיפה יהיה עליהם להישמע בהחלטיות וללא סייג להוראות השומר; ביודעם שכל התנהגות שונה מזו היא בנפשמם. כך, ורק כך, יוכל השומר להבחין בין חברו לנשק, אשר יענה להוראותיו, לבין אויבו בנפש, אשר לא ידע בדרך כלל את הסיסמה ולא יציית לפקודתו.

אם תבוצע השמירה באופן כזה, לא יוכל אמנם סג"מ צעיר להתפאר באוני רעיו כי התקרב לשומר בלי להישמע לקריאתו להזהרות, ואף הוציא ממנו בכוח את נשקו מבלי שהלה ינסה לירות בו. ברם, אז יובטחו חיי החיילים ויובטח גם הציוד היקר שצה"ל מופקד עליו.

ומדהימה עוד יותר היא עובדה נוספת: מתברר, כי בעוד השמירה בבסיס זוכה בדרך כלל ליחס רציני (ולו גם מוטעה!), הרי בשדה חל לעתים שינוי לרעה:

א. המפקדים זונחים את בקורת השמירה, מחמת עייפות או אפסיה.

ב. העונשים על ליקויים בשמירה המתבצעת בשדה,

גופלים לעין שיעור מאלה המוטלים בבסיס.

ענין זה של שמירה בשדה הנו בעל חשיבות ממדרגה ראשונה; היות והאימון הקרבי מיועד להרגיל את החייל לתנאי לחימה ממשיים, והשמירה אינה אלא חלק מן המאמץ המלחמתי. ואם החייל רואה כי מפקדו מתיחס לשמירה בשדה בפחות כבוד-ראש ואף בולוול-מה, עלול הוא להקיש מכך, כאילו נכון יהיה לנוהג כך גם בקרב. בהימצאו בשדה יש לדרוש מהחייל ערנות רבה ויחס רציני העולים פי כמה על אלה הנהוגים בבסיס. לא יתכן שהמפקד האחראי יתעצל ויגרע מיעילותה של הבקורת דוקא בשדה ששם היא נחוצה ביותר.

יש מפקדים המגדירים את השמירה כ"כבוד" ו"זכות", שעה שאחרים רואים בה אמצעי להטלת עונש. לדעתה, אסור שהשמירה תהיה בחינת עונש; אבל היא גם איננה זכות או משחק. השמירה תופסת חלק רציני ומחוייב המציאות בחיינו בארץ כיום — בתוקף היותנו מוקפים מליונים ערבים שונאים, המוכנים בכל-רגע לקטול אותנו. היא מהווה עיסוקו ותפקידו של החייל כיתר תפקידיו המוטלים עליו.

אך זאת על המפקדים האחראים לשמירה לדעת: — בכבואם לטפח ולהחזיר בקרב החיילים את אותו יחס אחראי שיהלום את מהות השמירה, עליהם לזכור כי כשם שאין לותר על שומר במקום חיוני בגלל הגבלה בכוח-אדם, כך אסור גם להגזים בשמירה אך ורק מתוך רצון לנצל את כל אנשי היחידה. יש לאפשר לחייל נוהיות מקסימלית בעת מילוי תפקידו, כך שירגיש כי משתדלים, במידת האפשר, להקל עליו. ומכאן שאין להעמיד חולית שמירה בבגדי סוג א' מצוחצחים ומבריקים לכבוד המסדר, כפי שאין לחייב חיילים-במסדר ארוך ומייגע עוד לפני תחילת תפקידם.

השמירה, יש לזכור, היא צורך חיוני הנובע ממצב-אור תנו. השומר חייב להרגיש, כי בהתנהגותו וביחסו עלול הוא לקבוע את חיי ואת חיי חבריו.

